

กฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครอง : พลวัตแห่งอำนาจในการบริหารรัฐ
Law, Legitimacy, and the Ruler: The Dynamics of Power in State
Administration

พิรณันท์ วานเวียง¹

Phiranan Wanweing

พ.จ.อ.ภาณุพงศ์ เข้มวิชัย

Panupong Khemwichai

ภูวดล อ่อนน้อม

Puvadon Onnom

ปติมา โคตรรัตน์

Patima Kodrat

อนงค์นิจ กอเข็ม

Anongnij Kosem

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครอง ในฐานะองค์ประกอบพื้นฐานของการใช้อำนาจรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายบทบาทของกฎหมายในฐานะกรอบกำกับอำนาจ บทบาทของความชอบธรรมในฐานะฐานแห่งการยอมรับทางการเมือง และบทบาทของผู้ปกครองในฐานะผู้ใช้อำนาจรัฐภายใต้หลักนิติธรรม การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและการทบทวนแนวคิดทางปรัชญาการเมือง นิติปรัชญา และรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย สัญญาประชาคม หลักนิติธรรม และความชอบธรรมทางการเมือง

ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายมิใช่เพียงเครื่องมือของรัฐในการออกคำสั่งหรือควบคุมสังคมเท่านั้น หากแต่เป็นกรอบสถาบันที่จำกัดอำนาจของผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ขณะเดียวกัน ความชอบธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้อำนาจรัฐได้รับการยอมรับโดยสมัครใจจากประชาชน มิใช่ดำรงอยู่ด้วยการบังคับเพียงอย่างเดียว ส่วนผู้ปกครองที่ดีต้องใช้อำนาจภายใต้กฎหมาย

¹ นักวิชาการอิสระ

อย่างเป็นธรรม โปร่งใส และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม หากผู้ปกครองใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือบังคับใช้กฎหมายอย่างเลือกปฏิบัติ ย่อมนำไปสู่วิกฤตความชอบธรรมของรัฐ ดังนั้น การบริหารรัฐที่มั่นคงจึงต้องอาศัยดุลยภาพระหว่างกฎหมาย ความชอบธรรม และคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยมีหลักนิติธรรมเป็นแกนกลางในการกำกับการใช้อำนาจ

คำสำคัญ: กฎหมาย, ความชอบธรรม, ผู้ปกครอง, หลักนิติธรรม, อำนาจอรัฐ

Abstracts

This academic article aims to examine and analyze the relationship among law, legitimacy, and the ruler as fundamental components of state power. The objectives are to explain the role of law as a framework for regulating power, the role of legitimacy as the foundation of political acceptance, and the role of the ruler as the wielder of state authority under the rule of law. This study employs documentary analysis and reviews concepts in political philosophy, philosophy of law, and political science, particularly sovereignty, social contract theory, the rule of law, and political legitimacy.

The study finds that law is not merely an instrument of the state for issuing commands or controlling society, but also an institutional framework that limits the power of rulers and protects the rights of citizens. Legitimacy is a crucial condition that enables state power to be accepted voluntarily by the people rather than sustained solely through coercion. A good ruler must exercise power under the law with fairness, transparency, and commitment to the public interest. If rulers use law as a political instrument or enforce law selectively, the state may face a crisis of legitimacy. Therefore, stable state administration requires a balance among law, legitimacy, and the moral responsibility of rulers, with the rule of law serving as the central principle governing the exercise of power.

Keywords : Law, Legitimacy, Ruler, Rule of Law, State Power

บทนำ

การเมืองและการปกครองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการจัดระเบียบสังคม กำหนดกติกา และตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม อย่างไรก็ตาม อำนาจทางการเมืองมีอาจดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงด้วยการบังคับเพียงอย่างเดียว เพราะหากรัฐหรือผู้ปกครองใช้อำนาจโดยปราศจากกรอบกฎหมายและการยอมรับจากประชาชน อำนาจดังกล่าวย่อมกลายเป็นอำนาจที่เปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกต่อต้านในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ “กฎหมาย” “ความชอบธรรม” และ “ผู้ปกครอง” จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณาร่วมกันในการศึกษาปรัชญาการเมือง

ในทางรัฐศาสตร์ กฎหมายทำหน้าที่เป็นกรอบกติกาในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและองค์กรทางการเมือง ขณะเดียวกัน กฎหมายยังมีบทบาทในการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง มิให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ส่วนความชอบธรรมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้อำนาจรัฐได้รับการยอมรับจากประชาชน เพราะประชาชนมิได้เชื่อฟังรัฐเพียงเพราะรัฐมีอำนาจบังคับ แต่เชื่อฟังเพราะเห็นว่าอำนาจนั้นมีเหตุผล มีความถูกต้อง และสอดคล้องกับคุณค่าทางสังคม ส่วนผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐโดยตรง จึงต้องมีทั้งความสามารถในการบริหาร กฎหมายเป็นกรอบกำกับ และคุณธรรมเป็นหลักยึดในการตัดสินใจ

หนังสือ ปรัชญาและอุดมการณ์ทางการเมือง อธิบายว่า กฎหมาย ผู้ปกครอง และความชอบธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยกฎหมายให้แบบแผนและขอบเขตแก่การใช้อำนาจ ผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจและตีความกฎหมาย ส่วนความชอบธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้อำนาจดังกล่าวได้รับการยอมรับ ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การปกครองที่ดีไม่อาจพิจารณาเพียงว่าผู้ปกครองมีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่ แต่ต้องพิจารณาด้วยว่า การใช้อำนาจนั้นเป็นธรรม ได้รับการยอมรับ และตั้งอยู่บนหลักนิติธรรมหรือไม่

ในสังคมร่วมสมัย ปัญหาความชอบธรรมของรัฐปรากฏเด่นชัดมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้น เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้กว้างขวาง และสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐได้มากกว่าในอดีต หากกฎหมายถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของกลุ่มอำนาจ หรือผู้ปกครองบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เสมอภาค ย่อมทำให้ประชาชนตั้งคำถามต่อความถูกต้องของระเบียบการเมือง ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ว่า กฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และผู้ปกครองควรใช้อำนาจอย่างไรจึงจะรักษาความชอบธรรมของรัฐไว้ได้อย่างยั่งยืน

กฎหมายในฐานะกรอบกำกับอำนาจรัฐ

กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการจัดระเบียบสังคม กำหนดสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ

และขอบเขตของการกระทำของบุคคลในสังคม หากไม่มีกฎหมาย สังคมย่อมขาดกติกากลางในการตัดสินความถูกต้อง และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งหรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจเหนือกว่า อย่างไรก็ตาม กฎหมายมิได้มีความหมายเพียงคำสั่งของรัฐที่ประชาชนต้องปฏิบัติตามเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักประกันว่ารัฐและผู้ปกครองจะต้องใช้อำนาจภายใต้กติกาที่แน่นอนและตรวจสอบได้

ในทางปรัชญาการเมือง กฎหมายมีความสัมพันธ์กับคำถามเรื่องความยุติธรรมอย่างแยกไม่ออก กฎหมายที่ดีต้องไม่ใช่เพียงกฎหมายที่ตราขึ้นโดยถูกต้องตามกระบวนการเท่านั้น แต่ต้องมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรม ความเสมอภาค และการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากกฎหมายมีลักษณะเลือกปฏิบัติ เอื้อประโยชน์แก่คนบางกลุ่ม หรือถูกใช้เพื่อกดขี่ประชาชน กฎหมายนั้นอาจมีสถานะเป็นกฎหมายในทางรูปแบบ แต่ย่อมขาดความชอบธรรมในทางการเมืองและศีลธรรม

ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ความแตกต่างระหว่าง “การปกครองโดยกฎหมาย” กับ “หลักนิติธรรม” การปกครองโดยกฎหมายอาจหมายถึงการที่ผู้ปกครองใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสั่งการควบคุม หรือลู่โทษประชาชน แต่หลักนิติธรรมหมายถึงการที่กฎหมายอยู่เหนือผู้ปกครองและประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค กล่าวคือ ผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจนอกเหนือจากกฎหมาย และไม่สามารถใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือกลุ่มของตนได้

ดังนั้น กฎหมายในรัฐที่ดีต้องมีอย่างน้อย 3 ลักษณะ ได้แก่ ประการแรก ต้องมีความชัดเจน และประชาชนสามารถเข้าใจได้ ประการที่สอง ต้องบังคับใช้กับทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และประการที่สาม ต้องมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากกฎหมายขาดลักษณะดังกล่าว ย่อมทำให้ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐลดลง และอาจนำไปสู่วิกฤตความชอบธรรมในที่สุด

ความชอบธรรมในฐานะฐานแห่งการยอมรับทางการเมือง

ความชอบธรรมเป็นแนวคิดสำคัญในการศึกษาปรัชญาการเมือง เพราะเป็นคำถามว่า เหตุใดประชาชนจึงควรเชื่อฟังรัฐ และเหตุใดผู้ปกครองจึงมีสิทธิใช้อำนาจเหนือประชาชน ความชอบธรรมจึงมิใช่เรื่องเดียวกับการมีอำนาจ เพราะผู้ปกครองอาจมีอำนาจบังคับ มีตำแหน่ง หรือมีกฎหมายรองรับ แต่หากประชาชนไม่ยอมรับว่าอำนาจนั้นถูกต้อง อำนาจดังกล่าวย่อมขาดความมั่นคง

หนังสือของอาจารย์อธิบายว่า “ความชอบธรรม” หรือ legitimacy หมายถึงสถานะที่อำนาจได้รับการยอมรับว่าเหมาะสม ถูกต้อง และควรเชื่อฟัง มิใช่เพียงเพราะมีอำนาจบังคับ แต่เพราะมีฐานรองรับทางเหตุผล จารีต กฎหมาย หรือคุณค่าทางศีลธรรม ความหมายนี้แสดงให้เห็นว่า ความชอบธรรมมิได้เกิดขึ้นจากอำนาจฝ่ายเดียว แต่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน กล่าวคือ ผู้ปกครองต้องแสดงให้เห็นว่า การใช้อำนาจของตนมีเหตุผล เป็นธรรม และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม

แมกซ์ เวเบอร์ อธิบายฐานของความชอบธรรมไว้ 3 ประการ ได้แก่ ความชอบธรรมจากจารีตประเพณี ความชอบธรรมจากบารมีเฉพาะตัวของผู้นำ และความชอบธรรมแบบกฎหมายเหตุผล ในรัฐสมัยใหม่ ความชอบธรรมแบบกฎหมายเหตุผลมีความสำคัญมาก เพราะรัฐสมัยใหม่มิได้ปกครองโดยอาศัยสายเลือดหรือบารมีส่วนบุคคลเป็นหลัก แต่ปกครองผ่านกฎหมาย สถาบัน และกระบวนการที่เป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ความชอบธรรมแบบกฎหมายเหตุผลจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อประชาชนเชื่อว่ากฎหมายนั้นเป็นธรรมและบังคับใช้อย่างเสมอภาค หากกฎหมายถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ หรือใช้บังคับเฉพาะกับประชาชนบางกลุ่ม แต่ยกเว้นให้กับกลุ่มที่ใกล้ชิดอำนาจรัฐ ประชาชนย่อมมองว่ากฎหมายขาดความเป็นกลาง และเมื่อกฎหมายขาดความเป็นกลาง ความชอบธรรมของผู้ปกครองย่อมลดลงตามไปด้วย

กล่าวโดยสรุป ความชอบธรรมทำหน้าที่เปลี่ยนอำนาจบังคับให้กลายเป็นอำนาจที่ได้รับการยอมรับ หากรัฐมีเพียงกำลังบังคับแต่ไม่มีความชอบธรรม รัฐย่อมต้องใช้ต้นทุนสูงในการควบคุมประชาชน เช่น การใช้กำลัง การควบคุมข้อมูลข่าวสาร หรือการจำกัดเสรีภาพ ซึ่งล้วนเป็นวิธีการที่อาจรักษาอำนาจได้ในระยะสั้น แต่ไม่สามารถสร้างความมั่นคงทางการเมืองได้ในระยะยาว

ผู้ปกครองกับความรับผิดชอบในการใช้อำนาจ

ผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการบริหารบ้านเมือง ตัดสินใจเชิงนโยบาย บังคับใช้กฎหมาย และกำหนดทิศทางของสังคม ด้วยเหตุนี้ คุณภาพของผู้ปกครองจึงมีผลโดยตรงต่อความชอบธรรมของรัฐ หากผู้ปกครองมีคุณธรรม เคารพกฎหมาย รับฟังประชาชน และตัดสินใจโดยยึดประโยชน์ส่วนรวม ย่อมช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบอบการเมือง แต่หากผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ใช้กฎหมายเพื่อควบคุมฝ่ายตรงข้าม หรือไม่ยอมรับการตรวจสอบ ย่อมทำให้ความชอบธรรมเสื่อมถอย

ในทางปรัชญาการเมือง แนวคิดเรื่องผู้ปกครองที่ดีปรากฏในงานของนักคิดหลายคน เพลโตเสนอแนวคิดเรื่อง “ราชาปราชญ์” หรือผู้ปกครองที่มีความรู้และคุณธรรม เพราะเห็นว่าผู้ปกครองที่ดีต้องสามารถเข้าใจความยุติธรรมและประโยชน์ส่วนรวมได้อย่างแท้จริง ส่วนอริสโตเติลเห็นว่า การเมืองที่ดีต้องมุ่งไปสู่ความดีร่วมกันของชุมชน มิใช่ประโยชน์เฉพาะของผู้ปกครองหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ต่อมาในยุคสมัยใหม่ ฮอบส์ ล็อก และรุสโซ ได้อธิบายที่มาของอำนาจรัฐผ่านแนวคิดสัญญาประชาคม โดยมองว่ารัฐเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนตกลงมอบอำนาจบางส่วนให้แก่รัฐเพื่อคุ้มครองชีวิต เสรีภาพ และความสงบเรียบร้อยของสังคม แนวคิดนี้มีนัยสำคัญว่า ผู้ปกครองมิใช่เจ้าของอำนาจโดยสมบูรณ์ แต่อำนาจของผู้ปกครองมีที่มาจากประชาชน และต้องถูกใช้เพื่อประโยชน์ของประชาชน หากผู้ปกครองละเมิดสิทธิของประชาชนหรือใช้อำนาจเกินขอบเขต ย่อมเป็นการทำลายฐานความชอบธรรมของตนเอง

ผู้ปกครองในรัฐสมัยใหม่จึงต้องมีความรับผิดชอบอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ หนึ่ง ความรับผิดชอบต่อกฎหมาย คือการใช้อำนาจภายใต้กฎหมายและยอมรับการตรวจสอบ สอง ความรับผิดชอบต่อประชาชน คือการรับฟังความต้องการและปัญหาของประชาชน สาม ความรับผิดชอบทางจริยธรรม คือการตัดสินใจโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ และสี่ ความรับผิดชอบทางการเมือง คือการยอมรับผลของการตัดสินใจและพร้อมรับผิดชอบต่อสาธารณะ

ดังนั้น ผู้ปกครองที่ดีมิใช่เพียงผู้ที่สามารถรักษาอำนาจไว้ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่สามารถใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม และสร้างการยอมรับจากประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครอง

กฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครองเป็นความสัมพันธ์สามเส้าที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด กฎหมายเป็นกรอบสถาบันที่กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจ ผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจภายใต้กรอบกฎหมายนั้น ส่วนความชอบธรรมเป็นฐานการยอมรับที่ทำให้การใช้อำนาจของผู้ปกครองไม่ถูกมองว่าเป็นเพียงการบังคับ หากองค์ประกอบทั้งสามมีความสมดุล รัฐย่อมมีเสถียรภาพ แต่หากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งบิดเบี้ยว ย่อมนำไปสู่ปัญหาทางการเมือง

กรณีแรก หากมีกฎหมายแต่ผู้ปกครองไม่มีคุณธรรม กฎหมายอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือของการกดขี่หรือรักษาอำนาจของผู้ปกครอง กรณีที่สอง หากมีผู้ปกครองที่มีเจตนาดีแต่ไม่มียึดหลักกฎหมาย การปกครองย่อมขึ้นอยู่กับคุณธรรมส่วนบุคคลมากเกินไป และอาจขาดเสถียรภาพทางสถาบัน กรณีที่สาม หากมีกฎหมายและผู้ปกครองอยู่ในทางรูปแบบ แต่ประชาชนไม่ยอมรับว่าอำนาจนั้นชอบธรรม ระเบียบทางการเมืองย่อมเสี่ยงต่อวิกฤตในระยะยาว

ความสัมพันธ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การปกครองที่ดีต้องมีทั้ง “ความถูกต้องตามกฎหมาย” และ “ความชอบธรรมทางการเมือง” ความถูกต้องตามกฎหมายหมายถึงการใช้อำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย ส่วนความชอบธรรมทางการเมืองหมายถึงการที่ประชาชนยอมรับว่าอำนาจนั้นเหมาะสม ถูกต้อง และควรเชื่อฟัง รัฐที่มีเพียงความถูกต้องตามกฎหมายแต่ขาดความชอบธรรมอาจดำรงอยู่ได้ในทางรูปแบบ แต่ย่อมขาดความไว้วางใจจากประชาชน

ในทางกลับกัน รัฐที่มีความชอบธรรมสูงย่อมสามารถบริหารบ้านเมืองได้โดยใช้ต้นทุนการบังคับต่ำกว่า เพราะประชาชนมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความสมัครใจ ความชอบธรรมจึงเป็นทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญยิ่งกว่ากำลังบังคับ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้รัฐสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

หลักนิติธรรมกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ

หลักนิติธรรมเป็นหลักการสำคัญที่เชื่อมโยงกฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครองเข้าด้วยกัน

หลักนิติธรรมหมายถึงการที่รัฐ ผู้ปกครอง และประชาชนทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน กฎหมายต้องมีความชัดเจน เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจได้ หลักนิติธรรมจึงมิใช่เพียงเรื่องของการมีกฎหมาย แต่เป็นเรื่องของคุณภาพของกฎหมายและวิธีการบังคับใช้กฎหมาย

ในสังคมที่ยึดหลักนิติธรรม ผู้ปกครองไม่สามารถอ้างอำนาจรัฐเพื่อทำสิ่งใดก็ได้ตามความต้องการของตน แต่ต้องแสดงให้เห็นว่า การใช้อำนาจนั้นมีฐานทางกฎหมาย มีเหตุผล และสามารถตรวจสอบได้ หลักนิติธรรมจึงทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้กฎหมายกลายเป็นเครื่องมือของผู้ปกครอง และทำให้ประชาชนเชื่อมั่นว่าตนจะได้รับความเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกันตรงกันข้าม หากรัฐใช้หลัก “การปกครองโดยกฎหมาย” ในความหมายที่ผู้ปกครองใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือฝ่ายเดียว กฎหมายอาจกลายเป็นเครื่องมือของอำนาจมากกว่าจะเป็นหลักประกันความยุติธรรม เช่น การออกกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพของประชาชนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การใช้กฎหมายลงโทษฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง หรือการตีความกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้มีอำนาจ สิ่งเหล่านี้ย่อมบ่อนทำลายความชอบธรรมของรัฐ

ดังนั้น การสร้างความชอบธรรมของรัฐในระยะยาวต้องเริ่มจากการยึดหลักนิติธรรมอย่างจริงจัง กล่าวคือ กฎหมายต้องเป็นธรรม ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องเป็นกลาง ผู้ปกครองต้องยอมอยู่ภายใต้กฎหมาย และประชาชนต้องมีช่องทางในการตรวจสอบอำนาจรัฐ หากหลักนิติธรรมเข้มแข็ง ความชอบธรรมของรัฐย่อมมีฐานที่มั่นคงมากขึ้น

วิกฤตความชอบธรรมในสังคมร่วมสมัย

สังคมร่วมสมัยเผชิญกับความท้าทายทางการเมืองหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ การแบ่งขั้วทางการเมือง การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์ และความไม่ไว้วางใจต่อสถาบันทางการเมือง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ประชาชนตั้งคำถามต่อการใช้อำนาจของรัฐมากขึ้น และทำให้ความชอบธรรมของผู้ปกครองต้องถูกตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

ในอดีต ผู้ปกครองอาจรักษาอำนาจได้ด้วยการควบคุมข้อมูลข่าวสารหรือใช้กลไกของรัฐในการสร้างการยอมรับ แต่ในปัจจุบัน ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล เปรียบเทียบข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น การใช้อำนาจที่ไม่โปร่งใสหรือไม่เป็นธรรมจึงถูกตั้งคำถามได้รวดเร็วกว่าเดิม ความชอบธรรมของผู้ปกครองจึงมิได้เกิดจากตำแหน่งหรือกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องเกิดจากความสามารถในการสร้างความไว้วางใจทางสังคม

วิกฤตความชอบธรรมมักเกิดขึ้นเมื่อประชาชนเห็นว่า กฎหมายถูกใช้ไม่เท่าเทียมกัน ผู้ปกครองไม่รับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตน หรือรัฐไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของประชาชนได้ เมื่อประชาชนรู้สึกว่ารัฐไม่เป็นธรรม ความเชื่อฟังที่เคยมีต่อรัฐอาจลดลง และอาจนำไปสู่การต่อต้านการประท้วง หรือการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงระเบียบทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม วิกฤตความชอบธรรมมิได้เกิดจากการต่อต้านของประชาชนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความล้มเหลวของรัฐในการรักษาดุลยภาพระหว่างอำนาจ กฎหมาย และความยุติธรรม หากผู้ปกครองตอบสนองต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ด้วยการใช้อำนาจบังคับมากขึ้น โดยไม่แก้ไขสาเหตุของความไม่พอใจ ความชอบธรรมของรัฐย่อมยิ่งเสื่อมถอย ดังนั้น วิธีแก้ไขวิกฤตความชอบธรรมจึงไม่ใช่การใช้อำนาจเพิ่มขึ้น แต่คือการทำให้กฎหมายเป็นธรรม การใช้อำนาจโปร่งใส และการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม

บทวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครอง จะเห็นได้ว่า ปัญหาสำคัญของการเมืองมิได้อยู่ที่การมีหรือไม่มีกฎหมายเท่านั้น แต่อยู่ที่กฎหมายถูกสร้างขึ้นเพื่อใคร ถูกใช้กับใคร และถูกบังคับใช้อย่างเป็นธรรมหรือไม่ กฎหมายที่มีอยู่จำนวนมากมิได้หมายความว่าสังคมนั้นมีความยุติธรรม หากกฎหมายเหล่านั้นไม่ได้จำกัดอำนาจของผู้ปกครองหรือไม่ได้คุ้มครองประชาชนอย่างแท้จริง

ในขณะเดียวกัน ผู้ปกครองที่อ้างว่าตนใช้อำนาจตามกฎหมายก็ยังไม่อาจถือได้ว่ามีความชอบธรรมโดยสมบูรณ์ เพราะความชอบธรรมต้องพิจารณาทั้งกระบวนการและเนื้อหาของการใช้อำนาจ หากผู้ปกครองใช้อำนาจตามกฎหมายแต่กฎหมายนั้นไม่เป็นธรรม หรือใช้กฎหมายอย่างเลือกปฏิบัติ การใช้ อำนาจดังกล่าวย่อมถูกตั้งคำถามในทางศีลธรรมและทางการเมือง

บทเรียนสำคัญคือ รัฐที่มั่นคงมิใช่รัฐที่มีกฎหมายเข้มงวดที่สุดหรือมีผู้ปกครองที่ใช้อำนาจเด็ดขาดที่สุด แต่คือรัฐที่ประชาชนเชื่อมั่นว่า กฎหมายมีความเป็นธรรม ผู้ปกครองเคารพกฎหมาย และกลไกของรัฐสามารถคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้จริง ความมั่นคงของรัฐจึงไม่ควรตั้งอยู่บนความกลัวของประชาชน แต่ควรตั้งอยู่บนความไว้วางใจ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบของผู้ปกครอง

กล่าวอีกนัยหนึ่ง กฎหมายที่ดีต้องไม่ใช่เพียงเครื่องมือของรัฐ แต่ต้องเป็นพันธะที่ผูกมัดรัฐด้วย ผู้ปกครองที่ดีต้องไม่ใช่เพียงผู้สั่งการ แต่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการใช้อำนาจของตน และความชอบธรรมที่แท้จริงต้องไม่ใช่การบังคับให้ประชาชนเชื่อฟัง แต่เป็นการทำให้ประชาชนเห็นว่าการเชื่อฟังกฎหมายนั้นมีเหตุผลและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตร่วมกันของสังคม

บทสรุป

กฎหมาย ความชอบธรรม และผู้ปกครองเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองรัฐที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ กฎหมายทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับและจำกัดอำนาจรัฐ ความชอบธรรมทำหน้าที่เป็นฐานแห่งการยอมรับจากประชาชน ส่วนผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจที่ต้องดำเนินการภายใต้กฎหมายและความรับผิดชอบทางจริยธรรม หากทั้งสามองค์ประกอบมีความสมดุล รัฐย่อมมีเสถียรภาพและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน

อย่างไรก็ตาม หากผู้ปกครองใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจ ใช้กฎหมายอย่างเลือกปฏิบัติ หรือไม่คำนึงถึงความยุติธรรม ย่อมทำให้กฎหมายสูญเสียความศักดิ์สิทธิ์ และทำให้ความชอบธรรมของรัฐลดลง ในทางกลับกัน หากรัฐยึดหลักนิติธรรม บังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และผู้ปกครองยอมรับการตรวจสอบ ความชอบธรรมของรัฐย่อมมีความมั่นคงมากขึ้น

ดังนั้น การปกครองที่ดีมิใช่เพียงการทำให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ต้องทำให้ประชาชนเชื่อมั่นว่ากฎหมายนั้นเป็นธรรม และผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง หลักนิติธรรม ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อผู้ปกครองจึงเป็นหัวใจสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมของรัฐในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- сайнхь иннннн. (2569). ปรัชญาและอุดมการณ์ทางการเมือง. แพร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร์.
- Aristotle. (1998). *Politics*. Translated by C. D. C. Reeve. Indianapolis: Hackett Publishing.
- Aquinas, T. (2002). *Political Writings*. Edited by R. W. Dyson. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hobbes, T. (1996). *Leviathan*. Edited by Richard Tuck. Cambridge: Cambridge University Press.
- Locke, J. (1988). *Two Treatises of Government*. Edited by Peter Laslett. Cambridge: Cambridge University Press.
- Montesquieu, C. de. (1989). *The Spirit of the Laws*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Plato. (1991). *The Republic*. Translated by Allan Bloom. New York: Basic Books.

Rousseau, J. J. (1997). *The Social Contract and Other Later Political Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Weber, M. (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. Berkeley: University of California Press.

Internet Encyclopedia of Philosophy. (n.d.). Political Philosophy. Retrieved from <https://iep.utm.edu/>

